

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Ministro Ecclesiae, Sermones III. in solennibus cœtibus ecclesiarum urbis & agri Tigurini

Werdmüller, Otto

Tigvri, 1551

VD16 W 1983

Sermo II. De Ministro Ecclesiæ In Conuentu ecclesiarum urbis & agri
Tigurini habitus, Septembris XII. Anno M. D. XLIX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35649

SERMO II. DE MINI
STRO ECCLESIAE IN CON-
uentu ecclesiastarum urbis & agri Tiguri-
rini habitus, Septembris XII.
Anno M. D. XLIX.

MERITO singularem hoc con- *Donatus l...*
gressu uoluptatem capimus (patres *et y...*
ac praeceptores semper honorandi,
fratresq; & symmystae plurimum di-
lecti) ubi lumina & ornamenta nostri ordinis conue-
niunt, atq; de arduis negotijs ecclesiae & reip. sermo-
nes habentur. Vix enim aliud aequae iucundum specta-
culum pie menti proponitur, quam intueri sanctos coe-
tus uirorum excellentium, quorum uirtute, doctrina
& exemplo domus dei in urbe & agro Tigurino gu-
bernatur. Extra omnem controuersiam quoq; mos
in hac honestissima corona de diuinis rebus differen-
di, laudibus celebrari debet. Postquam uero dicendi *et y...*
prouincia mihi est mandata, homini imperito & elin-
gui, non in parua solitudine esse coepi, infirmitatis
proprie non ignarus. Placebit quidem, uti spero, hu-
manitati uestrae, argumenti magnitudo et praestantia, *et y...*
de uocatione ecclesiastica & communi nostro officio.
Nam si uulgare prouerbium de cuiusuis hominis con-

ECCLESIAST. MEDICVS.

ditione prudenter & grauius monet, Spartam na-
 ctus es, hanc orna, hanc administra: multo minus
 officij nostri contemplatio, quod in Christiana re-
 publica non infimum locum obtinet, ullo tempore
 intermitteri debet. Huic enim functioni, si specte-
 mus originem, non terreni monarchæ, non Ro-
 mani pontifices, sed cœlestis imperator ac æter-
 nus pontifex adhibuit, non ad lusus pueriles, non
 ad opes ac delicias perfruendas, sed ad sempiter-
 nam totius ecclesiæ salutem. Cæterum quia satis
 intelligo, & libenter fateor, me conari maiora vi-
 ribus meis, nec tamen honestum arbitror, dicendi
 necessitatem à summe authoritatis viro impositam
 excutere, etiam atque etiam oro & obsecro, ut
 pro solito candore & beneuolentia uestra beni-
 gnas aures præbeatis, tametsi multo amplior do-
 ctrina & eloquentia, quàm possit à me præstari,
 iure desideretur. Interim operam dabo, ne uel ob-
 scuritate uel prolixitate sermonis, beneuolentia ue-
 stra abuti uidear. Quanquam autem sacræ literæ
 multis modis ecclesiæ munus adumbrant, in præ-
 sentia tota res collatione medicinæ declarabitur.
 Quod enim Christus seruator in Euangelio dicit,
 sanos non egere medico, sed egrotos: non solum
 ad suum ipsius officium pertinet, qui mundum
 hunc

hunc uelut το νοσομαειου ingressus sit, ad curandos omnis generis peccatores, quo nihil usquam afflictæ conscientiæ optabilius audiri potest: uerum etiam à ministris suis exigit, ut domini exemplum alacres imitantes, in grege sibi commisso fideles medicos agant. Quemadmodum Christus solus proprie lumen, episcopus, seruator, præceptor, agricola, pastor, architectus ecclesiæ nuncupatur, eadem uero nomina, sua quadam ratione ministris attribuuntur, ut ipsi quoque lumina, episcopi, seruatores, præceptores, agricolæ, pastores, architecti uocentur: ita si quis eosdem medicorum adpellatione dignetur, nihil absurdi commiserit: præsertim cum cœlestis ille medicus deus & homo, opera nostra utatur ad curam animæ, non aliter quàm insignis medicus homo aliquot seruis ac discipulis, ijsq; medicis, ad multorum corporum curam. Distingua-
mus autem negotium certis capitibus. Primum de uitiosa materia quam modis omnibus corrigere molitur ecclesiastes. Secundo de ministerio quàm necessarium, quis ad hoc eligendus, & quomodo sit ob-
undum, differemus. Tertium caput, quid ab aegrotis, id est auditoribus, uicissim requiratur, ob temporis breuitatem consulto prætermittimus. Sani. 1. Caput.
tatem definire solent habitum, statumq; bonum,

ECCLESIAST. MEDICVS.

à quo naturales actiones sine impedimento proficiuntur, adeò ut singulæ partes corporis officio suorum fungantur. Nec inepte bonam dixeris animæ habitudinem, quando interiores facultates, intellectus, uoluntas, appetitus, omnes deniq; uires animæ quod sui muneris est, unanimes exequuntur. E diuerso uitium in anima sicut morbus in corpore consideratur, ipsa seq; languor (ut Augustinus ait) quo bene uiuendi uirtus perijt, non est utiq; natura sed uitium: sicut certe mala corporis ualetudo non est ulla substantia uel natura sed uitium. Differunt inter se haud minus animi quàm corporis ægitudines. Vertigine diuexati terram moueri putant, alij non bene affecti mel ipsum amarum gustu iudicant, & pro morbi sui ratione quæuis imaginantur: ita multorum hominum mentes cupiditatibus irretitæ perperam iudicant, stultissimis phantasijis de dei uoluntate, de præsentibus calamitatibus, de futuro seculo conceptis. Quemadmodum calor est alius naturalis, temperatus & corpori salutaris, alius præter naturam, intemperatus & uita inimicus: ita animi duplicem flammam inuenire licet: piam & utilem, quæ charitas est erga deum & proximum, à spiritu sancto incensa: rursus impiam & perniciosam igne gehennæ accensam, quæ pessime cõsultum uolumus, & perniciem machinamur fratribus.

Augustin.
de nuptijs
& concupiscentia.

Peccatorũ
genera.

bus. Huius flammæ diuus Iacobus in sua epistola mentionem facit. Quemadmodum alius continua siti uexatur, nec si mille fontes ad manum habeat, inde bibendo satiatur: ita multorum animos insatiabilis auaritia tenet, non quiescunt immensis opibus acquisitis, utpote nullum constituentes terminum cupiditati. Quod in corporibus est humorum inflatio et tumor, hoc in animis est præsumptio, arrogancia, superbia. Furentium indicia sunt minax uultus, inquietæ manus, citatus gradus, crebra suspiria, quibus per omnia respondet ægritudo mentis, iracundia. Nec non maledicentia peculiari morbo representatur. Quemadmodum quibus uomitio infesta grauisq; , principio quidem renituntur ac conantur nauisem illam inhibere, quo minus euomant: cum uero fastidio uicti succubuerint, magnis singultibus omnia è profundo eructant: sic qui praua consilia in proximos uersant, cū malignitatem mentis ferre nequeant, obrectationis saniem euomunt. Ut ulcera quedam nocituras manus adpetunt, & tactu gaudent, & scædam corporū scabiem delectat, quicquid exasperat: non aliter dixerim mentibus, in quas uoluptates uelut mala ulcera erumpunt, uoluptati esse laborem uexationemq;. Sicut corpus iaculis impetitur & gladio uulneratur: ita D. Paulus ad Ephesios de uulneribus animæ loquitur.

Iacobus
cap. 3.

Chrysostr.
in Matth.

Seneca lib.
1. de tranquillitate uitæ.

ECCLESIAST. MEDICVS.

tur, & iubet assumere scutum fidei, quo possimus iacula mali illius ignita extinguere, significans satanae tentationes ad diffidentiam de dei auxilio, & ad impia quæque impellentis. Horremus, si quis manibus pedum loco, uel pedibus manuum uice uti cogatur, aut si (quod saluo honore dixerim) urina & alui excrementa per os reddantur: at quanto maior perturbatio rebus humanis oritur, si bonæ leges seruiant priuatis affectibus, si episcopi uelut principes dominantur, si nemo in ecclesia suum munus obeat, sed omnia peruersa conspiciantur? Breuiter, ut in corporum uitijs alia alijs grauiora sunt: ita animi quoque uitia alia alijs intolerabiliora. Sicut autem nullus homo reperitur in orbe terrarum, cuius corpus ex humidi, frigidi, calidi, sicci temperatura perfecte sit constitutum, ut non aliquis humorum excedat, tametsi externis id actionibus non deprehendatur: multo minus adeo purus & sincerus animus extat in quoquam mortalium, qui non prauis & immoderatis cupiditatibus sit pollutus, etiamsi absque omni crimine uitam degat. Quod enim Christus ait, Non opus habent sani medico: & Non ueni uocare iustos, nequaquam intelligi debet, quasi aliqui inter homines iusti, non egentes medico, inueniantur. Testatur sacrosancta scriptura

ra, Non est homo in terra qui faciat bonum & non peccet, sed ironice per iustos & sanos innuuntur scribæ & hypocritæ, qui se pro iustis uenditant, & cœlestem medicum reijciunt. Nunc de proprietatibus peccatorum sequitur. Sanitatis indicium est appetere cibum & potum naturæ conuenientem: morbi indicium, nec sitim nec esuriem sentire, uel sentire quidem, sed insalubrium rerum: ita sanitas interna desiderio flagrat cœlestis alimenti quod uerbo dei continetur. Morbus internus id simpliciter aspernatur, uel ex humanis constitutionibus, unde perniciosæ expectanda, salutem petit. Sanitas reddit agile corpus, ægrotudo lassum ac languidum: ita spiritalis sanitas prompte fertur ad honesta opera, in quibus ægrotudo spiritalis torpescit ac languet. Deinde sicut morbi certas habent causas, interiores, ut ^{Causæ peccati.} *δυσκρασίου* humorum: exteriores, ut si quis lapide seu ferro lædatur: itidem de morbis animi iudicandum. Intus est caligo mentis, ignorantia dei, praua uoluntas, uitiosi affectus: foris accedunt mundi exempla, & demonum inspiratio. Quæ autem in nobis est corrupta natura, eam quasi hereditate accepimus à primis parentibus, quemadmodum & male ualetudines, ut podagra et lepra

ECCLESIAST. MEDICVS.

parentum sepe ingenerantur, & in corporibus filiorum adparent. Quemadmodum corpus a quo temperamento amisso, facile quibusuis morbis corripitur: ita & animus primæua sanctitate perdita, omni generi uitiorum obnoxius est factus. Quemadmodum morbus augetur si uel nihil uel non recte exerceatur corpus: ita animi uitia magnum incrementum sumunt pijs & præclaris actionibus intermissis. Hydropsi laborantes quo plus bibunt, eò plus sitiunt: ita quo magis affectibus indulgemus, eò minus exatiamur, & ardentius ad similia perpetranda aspiramus. Sicut ulcera latius serpere, anteriora deuorare, ac semper aliquid integri absumere solent: ita si uitia & affectus uel leuissimos nostra opinione, semel admittas, crescunt & augescunt. Quemadmodum qui oculos inspiciunt lippientium, malo afficiuntur eodem, recteque uulgo dicitur, Vnus pecudis scabies, totum commaculat gregem: ita qui consortium blasphemorum hominum addeunt, præsertim infirmiores animo, plurimum sibi contrahunt impietatis. Ebrij conuictores suos in amorem uini trahunt. Impudicorum consuetudo quatumuis fortem emollit. Quemadmodum in pestilentibus locis sensim attractus aer etiam eos qui summa cura dietam obseruant, inficit: ita non raro de quibus nihil mali suspicatus esses, impiorum conuictu facile corrumpuntur.

Seneca de
ira.

rem uini trahunt. Impudicorum consuetudo quatumuis fortem emollit. Quemadmodum in pestilentibus locis sensim attractus aer etiam eos qui summa cura dietam obseruant, inficit: ita non raro de quibus nihil mali suspicatus esses, impiorum conuictu facile corrumpuntur.

rumpuntur. Hactenus de progressu peccati. Iam de ^{Pœna peccati.} premio & pœna. Quemadmodum leprosi ex hominum contubernio eijciuntur: ita nos propter peccatum eieci sumus è paradiso & regno cœlesti. Quod in corpore mulieris, de qua Luca 13 spiritus infirmitatis, hoc in animo nostro efficit peccati spiritus. Cum deus creauerit hominem erectum, ne more peccatum ad terrestres fœditates, sed ad cœlestem beatitudinem respiciat: hæc mulier præ aliorum hominum morem, caput præ infirmitate erigere, & uultu ad cœlum erecto ambulare non potuit: sic etiam peccati spiritus animum adeò deprimit, ut non cogitet superna sed inferna, non querat cœlestia sed terrestria. Huius animus die noctuq; somniat aurum & argentum. Hic ardet cupiditate uindictæ, ille tantum fœtidus spirat libidines. Huius animus est in patinis, illius in poculis, quibus etiam ita affixus est, ut nunquam cœlum contempletur, nisi quando epoto poculo ad os adplicato sursum aspicit. Atque hoc uere est coram deo esse contractum, & distorto gibbo incedere, terrenis uidelicet sordibus adeò immersum esse, ut nequeas caput ad cœlestium rerum contemplationem erigere. Sanitas corporalis letitiam & hilaritatem, morbus tristitiam & molestiam affert. Nam qui laborant aduersa ualetudine, fastidiunt

ECCLSIAS. T. MEDICVS.

cibos, incusant medicos, succēsent amicis: sic animo sa-
no pioq; omne uita genus iucundum, iniucundum, fla-
gitioso, mala conscientia pungente. Tametsi uero tan-
dem resipiscat, diutius tamen conscientia propter hi-
storiam scelerum ante oculos suos positam exagitur
& torquetur: non aliter quā cū febris cessauerit, de-
bilitas inde conciliata, diutius remanet. Aegrotantes
uel lunæ deliquium uel eiusdem auctus & detrimenta,
uel uentus asperior uel huiusmodi quæpiam leuis re-
rum commutatio ualde perturbat: ita animos imbe-
cilles & affectibus corruptos quæuis offensa mirum
in modum uexat. Cum è diuerso qui firmis sunt ani-
mis, istiusmodi mutationes uix sentiant. Sicut mor-
bo correpti facies turpis, corpus squalidum reddi-
tur, item foetoribus repletur & paulatim absumitur:
sic anima uere, quanquam non corporeis oculis cer-
natur, scelerate gestis descædatur, conspurcatur, cor-
rumpitur. Corpus anima recedente frigescit, putre-
scit, soluitur: ita templum nostrum, dei spiritu expul-
so corrui ac perit, iuxta Paulinum dictum, Si secun-
dum carnem uixeritis, moriemini. Perinde ut uulne-
ra quæ in corpore sunt, sæpe derepente accidunt,
medelæ uero uulnerum cum tormentis adhibentur in-
gentibus, non iuxta æqualitatem temporis quo illatæ
sunt, sed iuxta rationem curationis. Verbi gratia, in
puncto

Origenes
in Ezechie
lem.

puncto horæ manus frangitur & pes luxatur, hoc quæ
 momento factum est, mensibus ferè tribus ac longo
 tempore uix curatur: sic & uoluptas quæ neruos ani-
 mi succidit, & luxuria & semel uniuersa peccata,
 cum paruo tempore infœlicem animam illexerunt, et
 ad uitia pertraxerunt, magnum postea tempus in sup-
 plicijs & cruciatibus promerentur. Nec est quod cul-
 pam in alios conijciamus. Si uidisti hominem scabere
 manus, & usq; ad sanguinem confricare, euiden-
 tem habes animæ peccatricis similitudinem: si qui-
 dem cedit uoluptas illa dolori, & succedit pruritu
 cruciatus: neque id ignorabat ille, sed dissimula-
 bat dum scaberet: sic laceramus & exulceramus
 proprijs manibus infœlices animas, nisi quod tanto
 grauius, quãto magis excellit spiritalis creatura. Fu-
 rentes sepe numero gladios in sese conuertunt: ita ple-
 riq; propria salute neglecta, nolentes in exitũ ruimus.
 Neq; hanc ob rem minus à uitijs abhorrere oportet,
 quia aliquãdo præter spẽ rebus utilib. occasionẽ præbue-
 re. Sicut ex malis morib. bonæ leges ortæ dicuntur. Nã Seneca de
ira.
 et febres quædã genera morborũ leuãt, nec ideo nõ in
 totũ illis caruisse melius putatur. Abominãdũ remedij
 genus est, sanitatẽ morbo debere. Nec quis lōganimis
 deus cõnuent, idcirco pœnã effugiemus, sed tempore
 suo atrocissima repetetur pœna: ut q diutina tabe cõ-

ECCLESIAST. MEDICVS.

Seneca lib.
2. epistola.
rum.

ficiuntur, non effugiunt mortem, sed lente moriuntur. Quae
admodum nihil differt, utrum aegrum in ligneo lecto, an
in aurco colloques, quocumque illum transtuleris, mor-
bum secum transferet: sic nihil interest, num animus
eger in diuitijs, an in paupertate ponatur, aegritudo

Chryso-
stomus de La-
zaro.

illum sequitur. Si quem uideas hydropisi aut uitio sple-
nis obnoxium, aut tabe marcescentem, ebrietati ac
delitijs indulgendo, reddere morbum acriorem, adeo
non beatum iudicas ob delitijs, ut ob hoc ipsum maxi-
me miserum existimes: similiter de anima cogitato,
ubi uideris hominem blasphemum, scortatorem, alea-
torem magna frui prosperitate, ob hoc ipsum magis
deplora, quod cum lurida diraeque tibi sit obnoxius,
morbum tamen delitijs uitaque dissoluta exasperet. De-
nique quemadmodum corpus adpropinquante morte,
innumeris aegritudinibus conficitur: ita orbis terrarum
ad finem properans, propter lernam uitiorum atte-
ritur.

II. Caput.

QVID autem utilitatis afferret notitia malorum,
& assidua querela, nisi remedia secundo loco mon-
strentur? De quibusdam morbis omnino medici despe-
rant, magisque pollicentur mitigationem quam sanita-
tem, uelut in comitiali morbo inueterato, in podagra,
& calculo senili: nec desunt uulnera quibus chirurgi
manus admouere nolunt. Ceterum in animi morbis
non

non oportet usquam de salute diffidere. Etenim sepe naturales corporum affectiones sunt immobiles, & hoc nomine immedicabiles. Iam si deus hominē quasi truncum aut lapidem Stoico fato subiecisset, fatemur impositam esse reprobis peccandi necessitatem, ideoq; frustra medicandæ animæ rationem adhiberi. At quia testatur experientia, superesse nonnihil facultatis, & auxilium dei obuium inuocantibus, sanabiles affirmamus profligatissimos quosq; , si modo uelint, & diuinam gratiam implorent. Rectissime Iohannes Chrysostomus monet, cum moribundus aeger fuerit, tametsi mundus defleat omnis, nequaquam cum excitabit, ita non resurrectionis sed lachrymarum ille fuerit fletus: in anima uero non sic: si enim mortuam scueris, sepe numero mortuam excitabis. Hoc dogma penitus insigi debet cunctis mortalibus. Alioqui impuri & flagitiosi Christiano solatio destituuntur. Dum infirmus haud graui morbo afflictatur, propter spem recuperandæ sanitatis abstinet à uetitis & obtēperat medico. Si uero sentiat morbū ingrauescere, et se liberari posse diffidat, certe nihil amplius curat dietam, sed appetitui laxat habenas: itidē fieret in his quæ animam spectant. Mediocres solummodo peccatores propter spem salutis à uia mala recederent: facinorosi uero in maiorem impietatem desperabunt.

ECCLESIAST. MEDICVS.

di prolaberentur. Imò potius quemadmodum infirmus ille magis insania mentis quàm morbo corporis laboraret, qui de uocando medico admonitus, diceret, Non audeo medicum uocare, quia admodum egra ualetudine detineor. Quandoquidem propter hanc causam præcipue admonetur, ut medicum accersat: ita cur non sentiamus hunc peccatorem furere, qui de inuocando Christo admonitus respondeat, Non audeo, quia cum multitudine & repetitione peccatorum meorum ad iracundiam adduxi. Quandoquidem ob hanc ipsam causam sedulo Christus inuocandus est. Ipsius enim affectum erga nos haud exigere deceat ad sensum cordis nostri, sed ad promissiones Evangelicas, uidelicet, Nolo mortem impij, sed ut conuertatur & uiuat. Postquam omnis generis morbos animi curabiles esse monstrauius, iam de modo & ratione curandi loquamur. Sicut est ars certa medendi corporibus, que uocatur medicina: ita animis & conscientijs Theologia destinata. Illa perspicue docet frigida nocere dentibus, neruis, ossibus, &c. Itidem hæc breuiter & dilucide, si præcepta dei negligantur, uarias maledictiones accersi. Illa ex herbarum succis, metallorum uenis, animantium naturis, que prosunt corporibus medicamenta componit: itidem hæc anime medicamenta ex scriptura

Curatio
per uerbū.

ra ueteris & noui testamenti præparat. Herbas istas
 si quis fortè nondum arte compositas afficiat in a-
 gris aut montibus, quasi temere & promiscue natas
 conculcat & præterit. At uero peritus si uel pretio-
 sum & fecundum his germinibus agrum ingredia-
 tur, uel intra medici scholam dispositas cõtempletur,
 licet odorem tristem & austerum reddant, tamen su-
 spicabitur aliquid remedij cõtinere: ita scripturæ sen-
 tentias si quis incultius per libros tanquam per agros
 uideat dispersas, ignorans earum uirtutem, ut otio-
 sas & minime necessarias negligit. Qui uero spiri-
 tualis gratiæ donum, scientiam dijudicandi singula
 acceperit, mirabitur omnia supra modum, & fate-
 bitur ex his libris tanquam ex agris & montibus sa-
 lutares herbas demetere & assumere unumquenque
 debere ad languentis animæ curam. Hanc nobis
 explicat Ioannes Chrysostomus, Omnium medicina- Chrysost.
de ira.
 rum (inquit) thesaurus diuinæ scripturæ sunt, &
 siue stultitiam exuere, siue affectus sedare, siue pe-
 cuniarum cupiditatem expellere, siue dolores con-
 temnere, siue fortem animum induere, siue aduersa
 æquo animo tolerare uelimus, quàm plurima hinc
 remedia inuenire possumus. Nec quisquam hanc
 curationem propter moram, quæ nonnunquam in- Origenes
in Iosue.
 terponitur, inficiari debet. Solent medici præbere

ECCLESIAST. MEDICVS.

interdum cibum aliquem, interdum etiam potum dare, uerbi gratia ad discutiendam caliginem uisus, nec tamen edendo ipso cibo uel potando sentimus utilitatem, sed cum transferit uisum cibi illius aut poculi uirtus, paulatim purgat oculorum aciem, & tunc demum sentire incipimus, cibum illum uel potum profuisse oculis. Et in alijs similiter corporis partibus eadem fieri solent. Hoc ergo modo credendum est etiam de scriptura sancta, quod animæ proficit, etiamsi sensus noster ad præsens intelligentiam non capit, quoniam & bonæ uirtutes quæ nobis adsunt reficiuntur in ijs sermonibus & pascuntur, & contrariæ torpescunt ijs meditationibus, & effugantur. Tametsi uero totius uerbi diuini scopus sit unicus Christus, duæ tamen partes ad hunc collimant scopum: una, lex, ostendens peccata & condemnationem, ne superuacuis uideatur Christus: altera, Euangelion de gratuita gratia per Christum exhibita. Quemadmodum medicus, auctore Theophilacto, febricitanti & gelidâ potionem in tempestiue optanti, quo minus explere sitibundam illam permiserit auiditatem, eò magis augebit, non imminuet sitim, & medici officium sit potu eiusmodi interdiceret, egrotantis sine potione manere: sic & lex ipsa homines instruebat, ut eos à concupiscendo abigeret, uoluntas tamen peccati illecebris capta, præ-

Theophila-
ctus in epi-
stolam ad
Romanos.

uam hanc propagauit cupiditatem : neque unum ali-
quod huiusce concupiscentiæ genus, sed multiplex et
uarium inde pullulauit, malum enixe operata. Siqui-
dem dum quis exequi quod ferat animus, prohibetur,
illico insanit, & furit maxime, & peccatum tum ma-
gis patebit, cum lex uiolatur. Nam sine lege delictum
emoritur, id est, nusquam esse existimatur. Lege autem
extante, & decentia suggerente, uiuit peccatum, id
est, extat, & delictum esse conuincitur. Vnde scien-
tes prudentesq; delinquent, qui legem transgrediun-
tur. Hucusq; Theophilactus. Interim tamen medici-
na si ostendat uenena mortifera, non est causa mortis,
licet his aliqui abutantur, uel sibi consciscendo mor-
tem, uel inimicis exitium machinando : sic lex à deo
data, ut peccatorum uenena monstret, & hominem
libertate abutentem, qui quasi per præcipitia ruat, fre-
no retineat, & compositis incedere gressibus doceat,
ut deo seruiat in nouitate spiritus, non de diuino auxi-
lio unquam desperet. Rursus à lege certo modo libe-
rantur fideles. Sicut medici (inquit Chrysostomus) fe-
bri laborantes eo aestu liberant, non ut sanitate abu-
tantur in malum, atq; perniciem suam. Nam præsta-
ret per omnem uitam torqueri, quàm ea ratione sani-
ti restitui, ut lecto multo deteriore decumbant, sed ut
discentes infirmitatis incommoda & mala, in posteris

ECCLESIAST. MEDICVS.

ea uitent caueantq; , ut sanitatem arctius amplexi omnia gerant, quæ ad eam conferre possint: ita & deus nos eripit legis rigori, non ut peccemus, quia non sumus sub lege, sed ne in eandem ignominiam recidamus. Hæc ille. Si qua medicina adeò efficax & salutaris inueniretur, ut quotiescunq; homo in morbum prolabitur, ea sumpta, protinus sanetur: aliqui uero mala diæta sponte morbos incurrant, spe sanitatis per medicinam recuperandæ, non ipsius medicinæ, sed hominis abutentis ea, culpa fuerit: ita Euangelica doctrina etiam ijs qui multifariam peccarunt, quoties resipiscunt, gratiam & condonationem per unicum Christum offert. Quòd autem alij calumniantur uiam aperiri carnalibus operibus, nequaquam Euāgelij doctrinæ, sed corrupto hominum ingenio attribuendum est. Deinde uerbo dei exempla bonorū & malorum continentur. Exempla dico. Nam ut medicorum præceptis, quando adposite & ex artis ratione experientia sumitur, tunc maxime utilitas ostendi solet: sic & in spiritualibus monitionibus, postquā præcepta exitum testimonijs comprobatum ostenderunt, tunc illorum utilitas ad uitæ eorum qui admonentur correctionem & eruditionem refertur. Exempla mala dico. Ut enim Theriacum antidotum de serpente fieri dicunt, quod utiq; uirus, corpusq; serpentis

Verbi dei
exempla.
Basilii de
ira.

pentis cum solum sumitur, nocet, cum admiscetur alijs, sanitati confert: ita tametsi pessimorum hominum exempla sacrae literae palam proponant, si non nuda sed cum iudicio consideraueris, ad uitam rectius instituendam plurimum conducunt. Huc pertinet Io. Chrysoſtomi locus ita scribētis: Sapiētes medici quotic mēbra putrefacta secturi sunt, aut lapides in meatibus affixos extracturi, aut aliud aliquod naturae uitium correcturi, non id faciunt eo qui laborat in angulum abducto, sed eo in medijs cōpitis deposito, cōglomeratoq; prātereuntiū spectaculo, ita demū admouēt manum. Hoc aut faciunt, nō quod uelint humanas traducere calamitates, sed ut unicuiq; propriae sanitatis cōmendent curā. Itidē & scriptura facit, ubi quem arripuit peccantiū, proponit eū in sublimi suggesto, non in medio foro, sed in media terra: & posteaquā totius orbis circumsteterit theatrū, tum curationē adhibet, erudiens nos, ut circa propriā salutē cautiōres simus. Hucusq; Chrysoſt. Rursus exempla bona. Quemadmodū enim qui laborāt oculis, si res uirides frequēter intueātur, ex eo colore non parū aegritudo leuatur: similiter nos prophetarū apostolorūq; imaginē praeculis habentes, et ad uirtutū exemplaria respiciētes, etiamsi millies oculus mentis perturbetur, maximam tamen inde doctrinam & consolationem percipimus.

Chrysoſto.
de uerbis
Esaie, Vidi
dominū sedē
dentē, &c.

ECCLESIAST. MEDICVS.

Nam ut medici pharmacum ad unicum morbum re-
 pertum, ad omnes similes ac affines accommodant:
 ita conuenit scripturæ promissiones, minas, & exem-
 pla ad omnium temporum similes casus applicare.
 Quemadmodum deus indidit radicibus, seminibus,
 gemmis alijsq; creaturis uim purgandi, expellendi,
 confortandi, & omnino medicandi corpora: sic idem
 deus uerbo suo æterno per suos seruos reuelato uirtu-
 tem addidit cuiuscunq; generis errores & uitia cu-
 randi. Inuenias sanè quos fortuita sanant. Etenim in
 flumen alicubi cecidisse magno frigore, causa sanitatis
 fuit. Quorundam flagellis quartana discussa legitur
 apud Senecam de benef. lib. 6. Nec tamen ideo quic-
 quam horum etiamsi saluti fuit, proprie salutare dici-
 tur: sic interdum extra ordinem deus absq; uocali uer-
 bo, siue per prodigia, siue per calamitates, siue alios
 modos, ad pœnitentiam reuocat: plerunq; tamen ora-
 gano uerbi sui mouet, trahit, iustos & saluos facit. Ut
 uulgus inceptum magno labore, magnoq; impendio re-
 media ab extremis Indis aut Aethiopibus petit, cum
 in hortis nobis sepe nascatur, quo morbidis corpori-
 bus succurrere possemus: ita præsidia beatæ uitæ ma-
 gno molimine foris querimus, in opibus, in uoluptati-
 bus, in Romano sterquilinio, cum in unico uerbo dei
 nihil non fideliter comprehensum & reuelatum sit,
 quod

quod ad bene beateq; uiuendum pertinet. Porro non ^{Ecclesiastes requiritur.} omnium est herbarum genera uirtutesq; nouisse, & pro diuersitate circumstantiarum uarijs aegritudinibus applicare. Vnde periti artis medicæ requiruntur, quorum consilio & ductu libenter utamur: multo minus est cuiusuis in horto diuino saluberrimis herbis consito uersari, & cuiuis inde conuenientem medicinam cõponere, & opportune distribuere. Quare ministris uerbi qui prudenter hæc omnia administrent, carere minime licet. Inter opera misericordiæ & beneficentiæ numeratur, corporis emendare uitia: at longe excellentius diuiniusq; opus est spiritualis medici. Nec ministerium ecclesiasticum propter ministros malos male audire debet: sicut nec ars medendi uitio datur, quia multi carnifices uenena pro pharmacis dederunt. Gloria uero soli deo accepta referenda. Si enim medicus multorum corpora sanitati restituit non absq; naturæ interiori motu, nobis occultissimo, nec profunt medicamenta, nisi ijs quibus deus operatur salutem, qui & sine illis mederi potest, cum sine ipso illa non possint: quanto magis qui multorum animas curat docendo, hortando, consolando, id per dei gratiam præstat, intus in auditoribus operantẽ. Hactenus de uera causa remediorum quæ ministerio hominum utitur: deinceps igitur de electione ministrorum

Qualis ecclesiastes est ligendus.

ECCLESIAST. MEDICVS.

agamus. Num egrotans audias amicos ita loquentes,
 Hunc adhibe medicum in meam gratiam. Est enim mihi
 necessitudine iunctus, uel quia ualde cupit hoc
 officium obire. An non potius respondebis, Alibi
 uestris affectibus seruiam, mihi periclitanti com-
 modissimus erit, qui sanandi peritissimus. Quantum
 uero corpus animæ posthabetur, tanto minus ad ca-
 thedræ quisquam ordinandus ex gratia, seu alio af-
 fectu. Si quis extruat officinam medicorum, habeat
 etiam discipulos, instrumenta, pharmaca, & in-
 grediatur ad egrotos, num ista sufficient, ut ueri
 medici munus sustineat? minime. Non enim in na-
 tura pharmacorum tantum est salus, sed in arte
 quoque adhibentis. Oportet ipsum inter se conferre
 & quasi trutina expendere egrotantis ætatem,
 constitutionem, uires, dietam, studia, adde morbi
 causas, medicamenti qualitatem, anni tempus, regio-
 nis naturam, sine horum prudenti consideratione sæ-
 penumero magis obsunt quàm prosint medicamina:
 ita si febricitanti uinum, bilioso mel, coeliacis obso-
 nia ministrentur, morbi uis augetur, non minuitur.
 Eadem res eodem modo sumpta, uni quidem uitam,
 alij mortem conciliare potest. Quis uero dubitet
 ægrotudines animæ multo grauiores & periculo-
 siores esse quàm corporum? Non igitur idoneus
 satis

satis ad eas leuandas & tollendas qui bibliothecam
habet instructam, interim ignorat artem artium, re-
gimen animarum. Quomodo alios queso de diuina
mente, de Christiana fide erudiet, quam ipse non
prius didicerit? Quomodo colluione uitiorum con-
taminatos à proposito scelerate uiuendi abstrahet,
qui non originem & incrementa scelerum animad-
uertit? Non eriget, sed prosternet afflictam consci-
entiam, qui non apte discernit officium Christi, cur
uenerit, & exemplum ipsius, quatenus imitandum.
Vnde sicut de medico iuvene, qui caret usu rerum,
dicitur, opus esse ei nouo cœmeterio: ita nouitio
Theologo propter imperitiam ipsius, periculosum
est animæ salutem committere. Nemo tamen infi-
ciabitur, iuvenes aliquando reperiri & medicos &
Theologos, quibus tutius omnia tua concredas,
quàm alijs quibusdam etate prouectis. Medici è
uenenatis feris atque serpentibus salutare medici-
nas conficiunt, deq; ipsis uiperis, alia quidem reij-
ciantes, alia uero elixantes, multos harum rerum præ-
sidio morbos pellunt: ita nos quoque poëtarum, hi-
storiarum, philosophorum, papistarum monumenta
manibus uersantes, noxia & pestifera declinamus, a-
lia sparsim nostræ doctrinæ inserentes, auxiliarem sa-
lubremq; curationem asserimus. Lingua quoque

ECCLESIAST. MEDICVS.

nobis excolenda. Nam ut pharmacopole bracteis aureis tegunt remedia quædam, quo pluris uendant: ita si quis eloquentiam adhibeat concionando, citius imperitorum animos flectet. Nec parum ad rem fecerit medici bona & incolumis ualetudo, ne uulgari sommate petatur, Medice cura te ipsum: ita tametsi medicrem diuinarum rerum peritiam adepti, in templo fœliciter docere uideamur, nisi quæ alijs præcipimus, ipsi factis exprimimus, ecclesiæ magis offendiculo quàm adminiculo sumus. Pro concione reprehendimus uane sumentes & blasphemantes nomen dei, inuehimur in ebriosos, adulteros, scortatores, usurarios: quid hoc aliud quàm contemptus & irrisio uerbi dei, si quæ publicitus damnamus, ipsi quoq; perpetramus? Ideo quemadmodum medici quando ægra ualitudine premuntur, aliorum medicorum consilio & auxilio indigent (infirmitas enim obliuionẽ artis inducit) ita propheta Dauid cum ad nefarium facinus accessisset, à propheta Nathan curabatur, atq; omnibus temporibus ministri delinquentes, aliorum ministrorum mœdela opus habent. Iam ad explicationem officij nostri descendamus, quod certe nequaquam est dominium, ut pontifices Romani ius dominandi sibi arrogant. Quemadmodum si quis pallio deposito, lintheo saccinctus, suis ipse manibus ferrum sumit, uel si

Ecclesiæ
officium nõ
est domini-
um.

strorum mœdela opus habent. Iam ad explicationem officij nostri descendamus, quod certe nequaquam est dominium, ut pontifices Romani ius dominandi sibi arrogant. Quemadmodum si quis pallio deposito, lintheo saccinctus, suis ipse manibus ferrum sumit, uel si

si usus postulat incidit, profluētē sanie excipit, atque
 unguenta oblini: breuiter multis uulneratis ser-
 uat, & iuxta cuiusq; morbi malitiam admouet medica-
 mina: non decet adpellari ministerium elationis, sed
 humilitatis, sollicitudinis, laboris: ita multo amplius,
 qui spirituales sordes & detestabiliores infirmitates
 sanandas suscepit, non occasionem arripiat superbi-
 di ac dominandi, sed uelut omnium seruus, & ratio-
 nem de officio daturus, commissō gregi solcite prouideat.
 Medicus in alienis calamitatibus mœrore proprio
 agitur. Conuersationem enim habet cum ijs,
 quorum caro misere debilitatur, qui febribus aestuant,
 qui dolore torquentur, qui lamentantur & quiritantur:
 ita cōcionatoribus occurrunt animo languentes,
 idolis seruiētes, ambitione correpti, uino dediti, libidine
 ardentes, auaritia obsessi, sanguine madentes, sceleribus
 conspurcati, quos omnes miserari debemus, et tam
 propitij quam egros suos medicus intueri. Quandoquidem
 haud nos præterit quod egroti misericordiam non indignationem,
 compassionem non despectum merentur. Cur enim contemneremus
 egrotos, cū eadem naturæ imbecillitate nos omnes detineamur,
 & quouis momento ipsi quoq; non solum agrotare, sed &
 planè mori queamus? Euangelica sententia, non opus
 habere medico sanos, sed egrotos, innuit quos-

ECCLESIAST. MEDICVS.

uis ex peccatoribus loco infirmorum habendos esse: quid aliud euincitur, quàm peccatores à filio dei eorum loco reputari, qui adeò non contemnendi, ut etiam durissimorum misericordiam mereantur. Magnū utique solatium, si enim is qui inoffensa ualitudine uiuit, & semper foelicissime ualet, nihil se cius condolet aegrotis, quanto magis id facere conuenit eum, qui à graui ualitudine nunquam securus est? Christus seruator ab omnibus morbis & corporis & animi liber, immunis, alienus, peccatores numerat inter aegrotos, quos misericordia dignos arbitramur. Quid ergo nos faciemus & ipsi peccatis uarijs obnoxij? An non hoc ingenium solide & germanæ benignitatis in Christo, imitabimur, ut magis perpendamus, quid ad curandos eos pertineat, quàm ut cum hypocritis & temerarijs iudicibus deseramus & condemnemus? Siquidem nec diuus Paulus Corinthium, qui nouercæ stuprum obtulit, neglexit, sed satanæ tradidit ad interitum carnis, quo spiritus saluus sit in die domini Iesu. Qui enim absque compassione uulnera fratrum intuentur, haud mirum, si cum ipsi quoque lapsi fuerint, similiter despiciantur. Medicus quidem, utut infirmis condoleat, & probè sciat illorum ærumnas, ultro tamen & inuocatus non accurrit, uerum satis esse putat,

2. Cor. 15.

non arti imputatur. Nec igitur nos unquam Euangelicam gratiam perplexius trademus, quia deprauatū hominis ingenium dona dei sinistre accipit. Nam qui laudat beneficium medicinae, non ideo dicit morbos et uulnera prodesse, sed quanto maioribus medicina laudibus euehitur, tanto magis horrere decet, à quibus magna cum laude liberat: ita si recte aestimemus, laus & prædicatio diuinæ gratiæ damnat delicta, non dat occasionem delictis, & pertinet ad abolenda peccata commissa, non ad noua indies designanda. Imò tamen ^{Emendatio uitæ.} si beatitudinem non in ulla bonorum operum dignitate, sed in sola misericordia (quam Christus dominus promeritus est) collocemus: adeo tamen necessariam esse emendationem uitæ statuimus, ut sine hac nemo remissionem peccatorum & beatitudinem consequi possit. Vt enim haud prius medicinae salutes porriguntur, quam uomitu uel alijs inanitionibus corrupta materia euacuata & exhausta fuerit, & post purificationem demum corpus melioribus succis uegetatur: ita non est possibile ad diuinam gratiam suscipiendā habiles ac idoneos reddi, nisi quantum fert humana natura, diuinitus adiuta, prius eiectis nefandis sceleribus. Sicuti nihil iuuat ullum medicamentum ad curationem uulneris, in quo ferrum adhuc hæreat: ita nullum fructum cœlestis remedij, diuinæq; misericordiæ

ECCLESIAST. MEDICVS.

percipiunt, quicunq; potare, libidinari, aut alia flagitia cōmittere obstinate perrexerint. Non instrumenta bellica, non robur militum, non prudentia ducis, non montes & alia naturæ munimenta proderunt aduersus hostes, nisi quæ deum irritauerunt, ut hostem immitteret, ex animo remouerimus. Interim tamen necessitatem honeste uiuendi à causa efficiente salutis, ut terram à cœlo distinguere oportet. Quemadmodum euacuatio corruptæ materiæ ad sanitatem necessaria quidem, non tamen est proprie causa sanitatis. Et quemadmodum sine extractione ferri nequit uulnus curari, non tamen extractio sanitatem efficit: sed ut egrotus conualescat, proxima & principalis causa est, natura corporis egrotantis dei benignitate uiribus prædita, ut medicinam reducat ad actum seu medicinam reddat efficacem. In hanc sententiam Hippocrates ait, *ὄρω φύσιν ἰατρῶν*, & experientia testatur, quod aliquando natura sine medicamentis sanat. Minus principalis causa est, qualitas in medicina exuscitans naturæ actionem, seu præparans naturam ad actiones morbo contrarias. Instrumentales sunt, medicus & medicina: ita etiam Christiana uita summe necessaria Christiano, nihil tamen agit ad producendum remissionis & beatitudinis effectum.

Si

Si hominis natura mansisset integra, nec tam misere per Adami lapsum uitata esset, principaliter quidem salutem effecisset obedientia perfecta, anime nostre diuinitus insita: iam uero post corruptionem nature, unica principalis causa salutis restat gratuita misericordia per Christi mortem exhibita. Minus principalis causa est, anima nostra uirtute spiritus sancti, negotium Christi per fidem adprehendens. Adhuc inferiorem in hoc ordine bona opera ex fide orta, locum obtinent. Instrumentales cause sunt, pastores, scriptura, & sacramenta. Deinde cum nostrarum sit partium ab omnibus uitijis dehortari, & ad integritatem morum impellere, iudicium adhibendum, quò contra ea potissimum pugnemus, quæ presenti tempore potissimum ingruunt, & uel blandis uel acerbis, prout opportunum uidetur, rationibus utamur. Sicut enim hoc imperiti medici fuerit, priusquam speciem morbi grassantis cognouerit, medicinã parare: postulat methodus ut antequam syrupus propinetur, & alia medicamina fiãt, egritudo comperta habeatur, ut iuxta ipsius qualitatem medicina cõformetur, ne pro oculo aurẽ, pro manu caput sanare uelit: ita nos inepti merito iudicamur, si non antequam suggestum cõscendumus, attenderimus qui errores, quæ scelera

ECCLESIAST. MEDICVS.

maxime grassentur, ut ijs imprimis inter concionan-
dum occurramus, à quibus ecclesia precipue infesta-
tur. Quid enim per totam concionem attinet dicere
de papismo, minus de anabaptismo, si hic & plures
inuadat & plures inficiat quàm ille? Cur in leuiori-
bus rebus prolixi & copiosi, sed parci uerborum su-
mus aduersus male administrantes repub. aduersus
oppugnantes syncerum Euangelion, aduersus blasphe-
mantes nomen dei, aduersus indulgentes libidini &
belluati. Ista inquam, & reliqua nefaria, quo uehe-
mentius nostro seculo regnant, hoc maiori conatu di-
uini spiritus gladio dissecanda & reprimenda erunt,
ut ab ecclesie ceruicibus ante omnia auertamus, pro-
pter quæ spirituale corpus in extremum uitæ disci-
men adducitur. Neq; pastoris officium adultos solum
attingit, sed & pueros commendatos habeat oportet.
Vt enim æstatis tempore infirmati facilius quàm hye-
mis tempore laborantes, sanitati restituantur: ita iu-
uentutis uitia minori negotio quàm senum curari so-
lent. Nec procrastinationem aliquam, aut ullam cun-
ctationem admittunt hi clarissimi poëte uersus:
Principijs obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.
Ita nisi principijs tantorum scelerum resisterimus, ole-
um & operam sepe perdimus. Quòd ex nostris plu-
rimis

rimise militiæ mercenariæ & ignominiosæ dedunt,
 nec iureiurando, quo magistratui deuincti, retineri
 queunt, ex eo frequenter oritur, quod alea, lusu, com-
 messatione, luxuria omnem substantiam dissiparunt,
 nec amplius in pretio habetur frugalitas & parsimo-
 nia uitæ. Quod nomen dei turpiter à plerisq; prophæ-
 natur, & scelera sceleribus coaceruantur, ex contem-
 ptu uerbi diuini nascitur. Quare medendi ratio quo-
 que admonet, ne dissimulantes initia, & uelut leuia
 negligentes, grauioribus malis uiam aperiamus. Nec
 solum initia, sed & cause diligenter inquirende, &
 quantum possibile, è medio tollendæ. Sicut ulcerosus
 et scabiosus medicamentis impositis sanantur quidẽ,
 sed nisi fluens humor, qui genuit scabiem & ulcera,
 purgatus fuerit, paulo post utraq; redeunt. Nam cau-
 sa manente, morbus repetitur: ita causa omnium uitio-
 rum pro uirili superanda & pellenda, incredulitatem
 dico, si de summo bono, infinito deo falsæ opinionem
 animis insideant, quod uel nullus extet usquam, uel
 non respiciat humana, uel alio modo quàm per Chri-
 stum reconcilietur. Rursus ut quædam medicamento-
 rum genera, non in singulis tantum ægitudinibus
 conducunt, sed omnibus in commune medicantur, &
 habent in se uirtutem generalis auxilij: ita fides ca-
 tholica non aduersus singulas tantum pestes, sed etiam

Cause uitio-
 rum tollen-
 dæ.

ECCLESIAST. MEDICVS.

Blande.

contra omnia genera errorum & scelerum miram
uim exercet. Sequitur de blanda consolatione &
acri obiurgatione languentibus animis adhibenda.

Bonus medicus mauult morbo mederi somno ciboq;
quàm scammonio aut castoreo: sic bonus uerbi minia
ster blanda potius admonitione, quàm dura increpa
tione, si liceat, corrigit. Aegrotos ille frigidam pe
tentes consolatur, & se daturum promittit, sed fontem,
& uas, & tempus, & multa huiusmodi causa
tur: nam si repente negaret, eos in insaniam uerte
ret: ita hic amatoribus pecuniarum assentitur, dum
non quidem damnat diuitias, sed legitime parare do
cet, & maxime commendat spirituales atq; aternas
diuitias. Vt enim corporis uulnera attritu fiunt diffi
cilia curatu: sic animorum morbi si irrites exaspe
resq; aliquādo magis ac magis incrudescunt. Quod

Acriter.

si uero postulet res, ille non solum nardum inijcit,
lauat suauiter, pascit humaniter, sed lippienti mor
dacia collyria, crudo stomacho amarum absinthi
um, uermibus in puerorum uisceribus acre pharma
cum adhibet: ita hic non semper blande admonet,
ne molli manu lasciuiam attrahat, sed contra reni
tentes asperis pungentibusq; uerbis utitur. Vt e
nim quandiu opertum est uulnus, medicationem nullo
lam admittit: sic & delinquentes cum fuerint rete
cti

Et obiurgati, poenitudine ueniam consequuntur. Ceterum hac in re diligenter excutiamus omnes circumstantias. Ut austeria remedia leuant quidem egros Qui obliu-
gandi. tantes, sed offendunt & inficiunt sanos: ita acris obiurgatio uitiosis medetur, probos offendit. Deinde Quando. si non usurpentur in loco, dolent absque fructu: sicut increpatio non ut debet admota. Item si in leuissimis Quantum, rebus acriter reprehendimus, perinde facimus, ac si medicus amarum ac sumptuosum pharmacum in leuissimis morbis passim admoueat. Ipseque herbae salutare consuetudine perdunt medendi uim, sicut assidua reprehensio non emendat assuetum iam obiurgationibus. Præterea dulce nonnihil amarum admiscet Quomodo. pharmacis ut alliciat: ita nos obiurgationis asperitatem lenitate mitigemus, ut acerba dulcore temperata, æquioribus animis recipientur. Porro si quis comonitus et Pœna gra-
uior. correptus semel & iterum ac tertio, nihil emendationis ostenderit, disciplina medici repetenda. Si oleo perunxit, si malagmate molliuit, nec profunt leuiora, acriora admouet remedia, sectionem, cauterium, ustulationem: ita nos omnem tentemus uiam instaurandæ sanitatis absque ferramento. Quod uero non potest aliter sanari, cum dolore cogimur abscindere uel exurere. Ut enim magis probanda medicina que uitiosas corporis partes sanat, quam que exurit:

ECCLESIAST. MEDICVS.

ita satius esset improbos lenitate quàm acerbitate corrigere, aut exclusione uelut e medio tollere. Non tamen ideo necessaria intermittenda sectio. Nec enim decuit senem Heli filios leniter arguere, quos pro peccatorum qualitate punire debuit. Cæterum hac de re trium præstantissimorum Theologorum uerba recitabo, deinde quàm caute pars ista medicine exercenda sit, indicabo. Chrysostomus libro de auaritia hæc scribit: Si quis uulnus habeat, quid timere dignum est, saniem an medici sectionem, ferrum an ulcers depopulationem? Peccatum sanies est, poena ferrum est medicinale: sicut igitur saniem habens, & si non secetur, male habet, & quando non secatur, tunc peius habet, in maioribus malis est: ita peccans etsi non puniatur, omnium miserrimus, & tunc maxime miser, cum nihil graue patitur. Et sicut splene & intercute laborantes cum larga fruuntur mensa & frigida potione, & delicatis ferculis & saporibus, tunc maxime omnium sunt miseri, delitijs morbum augentes. Si uero siti & fame secundum medicorum leges crucientur, aliquam salutis spem habent: sic in iniquitate uiuentes, si puniantur quidem, bonam spem habent: si uero cum iniquitate, licentia & delitijs fruuntur, & hydrop laborantibus & crapulantibus sunt multo miseres, & tanto magis, quanto corpore melior anima.

anima. Cyprianus de lapsis sic: Oportet dei sacer 11.
 dotem non obsequijs decipientibus fallere, sed reme-
 dijs salutaribus prouidere. Imperitus est medicus, qui
 tumentes uulnerum sinus, manu parcente contrectat,
 & in altis recessibus uiscerum, uirus inclusum dum
 seruat, exaggerat. Aperiendum uulnus est & secan-
 dum, & putredinibus amputatis, medela fortiore cu-
 randum. Vociferetur & clamet licet & conquera-
 tur aeger, impatiens per dolorem, gratias aget postmo-
 dum, cum senserit sanitatem. Beda in epistolam Iaco III.
 bi hæc: Sicut caro morbis emortua, si abscissa non fue-
 rit, salutem reliquæ carnis putredinis suæ contagione
 corrumpit: ita isti qui emendari despiciunt, & in suo
 morbo persistunt, si moribus deprauatis in societate
 sanctorum permanserint, eos exemplo suæ perditio-
 nis inficiunt. Hactenus Chrysostomus, Cyprianus, Be-
 da. Cæterū inter cautiones hæc prima sit, ne quos- 1. Cautio.
 uis incurabiles morbos amputationem exigere pute- Nō semper
 mus. Quid podagra, quid chiragra peius? num ideo incidendū.
 incidemus membra? Minime: sed remedium ad solu-
 tionem morbi disquiremus. Ita si grauissime frater ex-
 grotet, feramus inuicem onera, sic implebimus legem
 Christi. Secunda. Etiam si non possit omitti sectio, 2. Lente
 lente tamen ad eam accedamus, nobis ipsis antea pro incidendū.
 be' excusis. De quo piissime monet Gregorius Nazi-

ECCLESIAST. MEDICVS.

anzenus. Imago dei es (inquit) & imaginem dei con-
demnas. Iudicaberis & tu qui iudicas, alienum iudicas
seruum, & quem alius gubernat. Ita fratrem tuum
probato, tanquam & tu eadem mensura sis iudican-
dus: ac ideo haudquaquam in abscindendo festina, aut
confestim membrum alienes. Incertū enim est, ne ideo
quod sanum est corrumpatur. Verūm admone, hor-
tare, increpa, medicamenta habes, regulas habes, Chri-
sti es discipulus, humilis & mansueti, qui iniquitates
nostras portauit. Quod si primum tibi restitit, longa
nimis esto. Si uero secundo, desperare noli, adhuc sa-
3. Expedite nandi tempus est. Tertia. Sicut illi qui secant, hoc se-
stinanter facere student celeritate sectionis cruciatus
sensum fallentes: itidem nos rem culpabilem non mul-
tis uerbis protrahere, sed paucis constringere debe-
4. Placide. mus. Quarta. Illi putrida & accensa secturi, nihil
iracunde faciunt, sed tunc maxime tranquillitatem a-
nimi seruare student: quis ergo non maiorem animi
sedationem ab animarum medico requirat? De hac
Chrysostomus in epistolam ad Hebræos. Multa leni-
tate (inquit) opus habet qui corripit, ut qui cor-
ripitur, equanimiter toleret sectionem. Non uide-
tis medicos quando urunt uel secant aliquos, cum
quanta lenitate opus curationis exercent? Multo
amplius corripientes oportet hoc agere. Etenim
correptio

correctio & igne & ferro uehementius operatur,
 & resilire facit eos quibus offertur. Hæc circa æ-
 grum etiam medici primum student, quatenus pos-
 sint ægrum facere sectionem æquanimiter tolerare.
 Et quantum possunt leniter agunt, & aliquantulum
 requiescentes, ægrum faciunt recreari: sic enim opor-
 tet correptiones efficere, ut qui corripuntur non re-
 filiant, ac si eos iniurijs affici contingat, ac si percu-
 ti, non debent abhorrere. Nam qui secantur, aduer-
 sus eos à quibus secantur multa reclamant: sed illi ni-
 hil impediuntur, sed tantum ægrotantium consulunt
 utilitati & sospitati: sic etiam hic cuncta gerenda
 sunt. Quinta. Illi potius ære quàm ferro secare so-
 lent, quòd hoc pacto uulnus sit sanabilius: ita si cogi-
 mur acerbius inuehi, sic moderabimur orationem,
 ut ipsa in se nonnihil admisceat occultæ medelæ.

Sexta. Illi non statim deserunt sectum, sed rigant ac
 leniunt: ita si acrius reprehendimus, reliqua uitæ con-
 suetudine lenire debemus eam molestiam. Breuiter,
 ut illi oderunt ægritudinem, & hoc agunt cura, ut æ-
 gritudo pellatur, æger leuetur: ita nos non cum perso-
 nis sceleratis (nam harum salutem expetimus) sed cū
 ipsis scelerib. dimicamus. Nec est medicinæ culpa, sed
 uulneris, quando clementi crudelitate non parcunt

5. Quo in-
strumento.

6. Quid
post incis-
sionem.

ECCLESIAST. MEDICVS.

ut parcant, seuiunt ut misereantur. Imò si ab incidendi urendiq; proposito lachrymis inflexi agrotorum, medicamentis tegant, quod ferro aperiendum fuit, num misericordes eos uere dixeris? minime gentium. Ita medicus animæ uirus criminis latens prodere, non fouere debet, ne dum unum excludendum non putat, plures faciat exclusione dignos. Verbi gratia. Nullus tantopere diligebat scortatorem apud Corinthios, quãtopere Paulus iubens illum satanæ tradi, donec ad puram sanitatem induceret. Nullus magis odio persecutus est illum quàm socij frigidam suffundentes, sicut tandem exitu comprobatum est. Hactenus de medendi ratione tum blanda tum aspera, quarum utraq; necessarium ad recuperandam sanitatem usum habet. Conseruantem insuper rationem imprimis teneat & corporis & animæ medicus. Nec enim ex diutino morbo solum aliquid infirmitatis contrahunt restituta sanitati corpora, sed uel ob paruam negligentiam & repletionem denuo prior morbus affluere consuevit: ita nos ijs quoq; quos bene conualuisse putamus, non obiter prospicere conuenit. Nullum exeat adeò sc̃elix ingenium quod omni careat ñeuo, quod non ad uitia lubricum & procliue, quod absq; diuino aduersus impias suggestiones robore consistat. Etenim uterq; medicus hic in corpore, ille in anima relapsus

in

Præferua-
trix medici
na.

in aegritudinem longe periculosiorem esse priore experitur, & quos prima ualetudo aduersa non extinxit, sepius iterata post redditam incolumitatem preciosissimum bonum uitam prorsus amittere. Quomodo uero sanitatem tueri & augere docebimus? Iubetur ad sanitatē reductus abstinere deinceps ab ijs, unde morbum conciliarat, & cum ante uenenum sumit antidotum, non leditur ueneno: ita uitiorum scaturiginē, de qua supra mentio facta, præcipue cauendam hortabimur, animosq; salubribus decretis ex sacra scriptura petitis, subinde confirmabimus, ne uel mundi exemplis inficiantur, uel carnis desiderio cedant, uel satanæ tentationibus succumbant. In his omnibus uero *instandum.* difficultas & labor sepe remorantur, quo minus strenue peragamus officium. At nec corporis aegritudinem facile subitoq; pellere licet. Vnius horæ spacio uulnus infligitur, os confringitur, iunctura resoluitur, sed postmodum longo tempore difficilime curantur: sic uniuersa peccata breui tempore infelicem animā illiciunt atq; ad enormia scelera pertrahunt, nec una aut altera concione expugnari solent, sed uaria quædā & frequens accommodanda est doctrina, ut si prima & secunda parum profecerit, tertia uel decima uel centesima saltem persuadeat ac sanet. Imò tametsi grauiores morbi uideantur, quàm ut arte curari possint;

ECCLESIAST. MEDICVS.

medicos imitemur, nihil officij prætermittentes, ut maiorem habeant excusationem. Delicati quidem ægroti nolunt uicium tangi, insani calcibus feriunt, faciem inaspiciunt medici, contumeliosi & conuicti incesant. At fidelis non propterea relinquit sibi cõmendatos, præmeditans, multa ferenda qui furiosos homines curat: itidem nos experimur quotidie ingratorum hominum odia, maledicta, iniurias, haud alia de causa quam quod salutem ipsorum et totius reip. querimus, et pro gratia concessa promouemus: sed procul absit, ut ideo nostræ partes unquam desiderentur. Quinimò misericordia et lachrymis eos prosequamur, quod propter morbi uehementiam amississimos ignorant, et uerbum crucis stultitiam aut heresim interpretantur, cum sit ipsissima sapientia, uirtus ac uita. Ideo quantum uiribus eniti, consilio providere, autoritate monere possumus, hoc totum ad sanandos eos iuxta exempla prophetarum & apostolorum impendamus. Nec iniucundum fuerit Diui Augustini uerba de his audire. Etiam lethargici multi sanantur. Ipsi enim similes sunt qui non scuiunt in Christum, nec maligni sunt aduersus Christianos. sed tantum differendo languescunt uerbis somnolentis, in lucem oculos extendere pigrescunt, & qui eos excitare uolunt, molesti sunt. Recede à me, inquit languidus lethargicus, obsecro te recede à me. Quare? Dormire uolo. Sed ille,

Augustin.
de uerbis
domini in
Euang. secundum
Iohannem.

ille, Morieris inde. Ille amore somni, mori uolo, respondet. Et charitas desuper, Nolo. Plerunque istum charitatis affectum exhibet etiam filius seni patri morituro post paucos dies, iam utique aetate finita, si lethargicum uidet, & lethargico morbo premi suum patrem agnoscit à medico dicente sibi, Excita patrem tuum, noli eum permittere dormire, si uis ut uiuat. Adest puer seni, pulsat, uellicat, pungit, pietate molestus est, nec mori cito permittit cito moriturum, & si uiderit ut aliquando plures dies uiuat cum decesserit successurus. Quanto maiore charitate nos amicis nostris molesti esse debemus, cum quibus non paucos dies in hoc mundo, sed apud deum in aeternum uiuamus? Idem in epistola XLVIII. Non omnis qui parcat amicus est, nec omnis qui uerberat inimicus. Meliora sunt uulnera amici, quam uoluntaria oscula inimici. Melius est cum seueritate diligere, quam cum lenitate decipere. Utilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligebat, quam esurienti panis frangitur, ut iniustitia seductus acquiescat. Et qui phreneticum ligat, & qui lethargicum excitat, ambobus molestus, ambos amat. Quis nos potest amplius amare, quam Deus? Et tamen nos non solum docere suauius, uerumetiam salubriter terrere non

ECCLESIAST. MEDICVS.

Ministerij
fructus.

cessat, fomentis lenibus quibus consolatur, sepe etiam mordacissimū medicamentum tribulationis adungens.

& reliqua. Immensus deniq; fructus & utilitas indefessum studium & diligentiam nostram excitet.

Medici si multum, corporalem uitam aliquot horis aut annis medela sua protrahunt: Ceterum uerbi prædicatione æterna salus corpori & animæ communicatur.

In hoc etiam præsentī seculo modis omnibus foeliciores sunt diuinæ prædicationi morigerantes. Nec deerunt qui sanitate recepta beneficium sibi collatū agnoscent, et nobis quos aliquando abominati fuerāt,

August. in
epistolam
ad Galatas
cap. 6.

immortales agent gratias. Lubet iterum Augustinum de his loquentem inducere. Multi postea cogitantes quæ audierunt, ipsi se grauius & seuerius arguerunt.

Et quamuis perturbatiores à medico uiderentur abscedere, paulatim uerbi uigore in medullas penetrante sanati sunt: Quod non fieret, si semper expectaremus periclitantem putrescentibus membris, quando uiri liberet aut secari. Quod nec ipsi corporis medici attendunt, qui terrenæ mercedis intuitu curant. Quotus enim quisq; reperitur, qui ferrum eorum aut ignem nō ligatus expertus sit, cum & illi rariores sint, qui uolentes ligati fuerint. Plures enim resistentes & mori se malle clamantes, quàm illo curari modo, uix lingua ipsa eorum relicta libera omnibus membris cōstrinxerunt.

runt,

rūt, neq; ad suū neq; ad reluctantis, sed ad ipsius artis
 arbitrium: quorū tamen uocibus, conuitijsq; dolentiū
 nec commouetur curantis animus neq; quiescit ma-
 nus. Medicinæ autem cœlestis ministri aut per odiorū
 trabē cernere stipulā in oculo fratris uolūt, aut tolera-
 bilius mortē uidere peccantis, quā uerbū indignan-
 tis audire. Quod non ita accidisset, si tam sanum ani-
 mum curando alterius animo adhiberemus, quā sa-
 nis manibus illi medici aliena membra pertractant.
 Idem alibi, Si quisquam inimicum suum periculosis fe-
 bribus phreneticum factum currere uideret in præ-
 ceptis, nonne tunc potius malum pro malo redderet, si
 eū currere sic permitteret, q̄ si corripiendū ligandūq;
 curaret? et tamē tunc ei molestissimus et aduersissimus
 uideretur, quādo utilissimus et misericordissimus ex-
 titisset? sed planē salute reparata, tanto uberius ei gra-
 tias ageret, quanto sibi eum minus pepercisse sensis-
 set. O si tibi possem ostendere ex ipsis circumcellio-
 nibus, quā multos iam catholicos manifestos habe-
 mus, damnantes suam pristinam uitam, & miserabilē
 errorem, quo se arbitrabantur pro Ecclesia dei face-
 re, quicquid inquieta temeritate faciebant, qui tamen
 ad hanc sanitatē non perducerentur, nisi legum istarū
 (quæ tibi displicent) uinculis tanquam phrenetici li-
 garentur. Et mox, Quā multi ex ipsis nunc no-

August. in
 epistola 48
 ad Vincen-
 tium.

ECCLESIAST. MEDICVS.

biscum gaudentes, pristinum pondus perniciosi sui operis accusant, & fatentur nos sibi molestos esse debuisse, ne tanquam mortifero somno, ita morbo ueterno se consuetudinis interirent. At enim quibusdam ista non prosunt, nunquid ideo negligenda est medicina, quia nonnullorum est insanabilis pestilentia? Tu non attendis nisi eos qui ita duri sunt, ut nec istam recipiant disciplinam. De talibus enim scriptum est, Frustra flagellavi filios uestros, disciplinam non receperunt: puto tamen quia dilectione, non odio flagellati sunt. Sed debes etiam tam multos attendere, de quorum salute gaudemus: si enim terrerentur & non docerentur, improba quasi dominatio uideretur: sed rursus si docerentur, & non terrerentur, uetustate consuetudinis obdurarentur, & ad capeffendam uiam salutis pigrius mouerentur. Hactenus ex Augustino. Porro non solum quibus restituta sanitas, laborem & operam nostram celebrabunt, sed sicut alij simul egrotant animo, uidentes amicum male affici, rursus sanitate reddita non parum gratulantur: ita si commoda salutarisq; nostra prædicatio fuerit, maiorem uniuersi Christiani uoluptatem inde capient, & dignis laudibus extollent. Nam si uirtutes illius medici sempiternum nomen parerent, inq; stuporem deducerent posteritatem, qui uel uni cæco uisum, surdo auditum,
muto

muto loquelam, leproso mundiciem, mortuo uitam
resitueret. Nonne illustriora laudum apud omnes præ
conia merentur pij concionatores, qui non semel, sed
quotidie hæc ipsa in animis auditorum ministerio suo
efficiunt: imò quòd etiam in corporibus idem præstet
dies extremus testificabitur & ante oculos statuet.
Apud immorigeros uero et præfractos homines quã
uis beneficiũ perdatur, nequaquam tamen perdetur
apud deum liberalem remuneratorem. Sin uero no
stra uel inscitia, uel ignauiã, uel perfidia alij in pecca
tis suis pereant non corporis, sed animæ morte, que
sempiternum habet coniunctum cruciatum: nobis
eam ministris acceptam feret dominus, & nos utpo
te non medicos, sed maleficos, non seruatores, sed uir
statores æternum damnabit. Vt igitur pestilentissimis
morbis, ecclesie corpus infestantibus, sceliciter mede
ri, & plurima ipsius membra ad interiorem sanita
tem reducere queamus, assidue diuinam opem, ut spi
rituali medicinæ uires impertiat, inuocemus, Amen.